

Lengyel-norvég együttműködés a regionális könyvtári stratégiában

GUNDERSEN, Arne – KUBECKA, Magdalena: Polish-Norwegian cooperation on strategies for regional libraries (Library Management, vol. 32. 2012. no. 1–2. pp. 104–111.) című tanulmányát Viszocsekné Péteri Éva tömörítette.

Bevezetés

Egy lengyel-norvég könyvtári projekt keretében valamennyi lengyel regionális könyvtárnak kidolgozták a stratégiai terveit. A projekt hátterében lengyel oldalról a Könyvtárfejlesztési Program állt, norvég oldalról pedig a könyvtári projektet követő folyamat és a könyvtárakról szóló fehér könyv. A *Könyvtárak a tudástársadalomban – Stratégiák a jövőre* című projekt lényege a tapasztalatok és a jó gyakorlatok cseréje. A projektet a Lengyel Kulturális Cserealap támogatta.

A Kulturális Cserealap (Cultural Exchange Fund) az Európai Gazdasági Térség (European Economic Area) pénzalapjaiban egy elkülönített, Izland, Lichtenstein és Norvégia hozzájárulását tartalmazó rész, célja a gazdasági és társadalmi egyenlőtlenségek csökkentése a közösségen be-

lül és a kétoldalú kapcsolatok erősítése Közép- és Dél-Európa kedvezményezett országaival. Az alapot a lengyel Kulturális és Nemzeti Örökség Minisztériuma kezeli.

A lengyel könyvtárfejlesztési programot a Lengyel-Amerikai Szabadság Alapítvány (Polish-American Freedom Foundation) és a Gates Alapítvány finanszírozta, és az Információs Társadalom Fejlesztési Alapítvány (Information Society Development Foundation = ISDF) valósította meg. A 28 millió dolláros program a 2009–2013. évekre szólt, célja a falusi és kisvárosi közkönyvtárak erősítése, a keret képzésekre, berendezések vásárlására, a könyvtári közösségek erősítésére és a könyvtárak népszerűsítésére fordítható. A program külön figyelmet fordít a regionális könyvtárakra: előkészítéséhez 18 regionális könyvtár igazgatóját hívták meg.

Norvégiában 2004-ben a Norvég Levéltári, Könyvtári és Múzeumi Hatóságot (Norwegian

Archive, Library and Museum Authority) bízták meg a könyvtárpolitikai dokumentum kidolgozásával. A jelentés 2006-ra készült el, a reformot 2014-ig irányozta elő. A jelentést egy parlamenti fehér könyv követte, amelyben a politikai célokat rögzítették.

2009-ben az ISDF lengyel képviselete kezdeményezte a norvég könyvtári hatóságnál, hogy indítsanak közös projektet a Kulturális Cserealap keretében. A projektre 2010-ben került sor, norvég részről vezetője a nemzeti könyvtár lett.

Országos könyvtári körképek

Lengyelországban 8560 közkönyvtár működik, beleértve a fiókkönyvtárakat is. Jogi helyzetüket az 1997. évi, 2007-ben módosított könyvtári törvény szabályozza. A törvény meghatározza a könyvtárak fő feladatait. A törvény értelmében a könyvtárakat a kulturális minisztérium felügyeli, a gyakorlatban azonban sok feladat hárul a helyhatóságokra, beleértve a finanszírozást is. 1999 óta működik az ország közigazgatási felosztását tükröző közkönyvtári hálózat. Részei: országos szinten a nemzeti könyvtár, regionális szinten a regionális könyvtárak, járási szinten a járási könyvtárak, helyi szinten a városi, illetve a községi könyvtárak. Lengyelországban 2478 település, 379 járás és 16 vajdaság van. Minden közigazgatási egységben minden szinten kell lennie legalább egy-egy könyvtárnak. A lengyel könyvtárakban több mint 17 500 ember dolgozik.

Norvégiában a közkönyvtárak száma nem haladja meg a nyolcszázat (beleértve a fiókokat is). A közkönyvtárak részt vesznek a norvég könyvtári hálózatban, a közös munkákban, mint a könyvtárközi kölcsönzés. A könyvtári törvény szerint mind a 430 városban lennie kell közkönyvtárnak, élén szakképzett vezetővel. A közkönyvtárakat az illetékes helyhatóság finanszírozza. A törvény értelmében a lakosok a könyvtárakat ingyen használhatják. A könyvtári hálózat Norvégiában is megfelel a közigazgatási rendszernek: van a nemzeti könyvtár, regionális szinten vannak a megyei könyvtárak és helyi szinten

a városi könyvtárak. Mind a 19 megyében kell lennie megyei könyvtárnak. A 800 városi könyvtárban 2500 ember dolgozik (főállásúra átszámítva 1800).

Mivel a két ország könyvtári hálózata a szintek tekintetében némileg eltér egymástól, a projektben regionális könyvtárnak lengyel részről a vajdasági szintű, norvég részről a megyei szintűeket nevezték. Lengyelországban a regionális könyvtárakat elsődlegesen a Vajdasági Testület elnöki hivatala finanszírozza. A 18 könyvtár (2 vajdaságban 2–2 könyvtár működik) feladatai közé tartozik a képzés és a régióhoz tartozó helyi könyvtárak felügyelete. Norvégiában a regionális könyvtárak a megyéhez tartoznak (pénzügyileg is), feladatuk, hogy tanácsadással és a jártasság, a képzettség, a szolgáltatások javítását célzó intézkedésekkel támogassák a városi könyvtárakat. Véleményezik a központi állami pénzek szétosztását, segítenek a központi állami szervezeteknek a kutatásban és a tervezésben.

A két ország regionális könyvtárai méreteikben nagyon eltérnek egymástól: míg a lengyel vajdasági könyvtárakban 100–200 fő dolgozik, a norvég megyei könyvtárakban átlagosan 10 fő. Közös bennük, hogy a hozzájuk tartozó területen ők a felelősek a könyvtári fejlesztésért; ez a közös pont képezte a projekt alapját.

A lengyel könyvtárak számára az ISDF 2008-ban számos feladatot határozott meg, a listát 2011-ben felülvizsgálták. Néhány feladat:

- ☉ a könyvtáraknak az aktuális tevékenységük kiterjesztéséhez szükséges területekre kell összehangolniuk,
- ☉ a könyvtárak épületeit korszerűsíteni kell; a könyvtáraknak és a könyvtárosoknak meg kell tanulniuk a rugalmasságot, a helyi feltételekhez való alkalmazkodást, a helyi szervezetekkel való együttműködést,
- ☉ erősíteni kell a regionális könyvtári hálózatot,
- ☉ fejleszteni kell a jelenleg még nem teljes könyvtárközi kölcsönzési rendszert,
- ☉ megfelelő kormánypolitikával elő kell segíteni az együttműködést az iskolai könyvtárakkal és a városi kulturális központokkal.

Norvégiában a 2014-ig szóló könyvtári reform a kisebb településeken működő kisebb könyvtárak számára tervezi a nagyobb városokhoz hasonló szolgáltatások megvalósítását. A reform három területre épít: 1) tartalom és szolgáltatás, 2) struktúra és szervezet, 3) kompetenciák és kutatás. A 2009. évi *Fehér Könyv* kiemeli a közkönyvtárak szerepét, nagy hangsúlyt fektet arra, hogy a könyvtárak találkozóknak adjanak helyet, aktívan vegyenek részt a kultúra és a tudás fejlesztésében. A tervekben szerepelt még a jogszabályok módosítása, a kompetencia fejlesztése és önkéntes együttműködési megállapodás.

A projekt menete

Lengyel részről a projektben az ISDF, a Malopolski Kulturális Intézet (Malopolski Instytut Kultury), a regionális közkönyvtárak igazgatói konferenciája és a 18 regionális könyvtár vett részt. Norvég részről a vezető a nemzeti könyvtár volt, részt vett még Akershus, Buskerud és Vestfold megye regionális könyvtára.

A projekt középpontjában a kulturális irányításban szerzett tapasztalatok és a bevált gyakorlat cseréje, továbbá lengyel-norvég közös stratégiai fejlesztés és a regionális könyvtárak önálló munkái álltak. Ennek érdekében négy alkalommal tartottak 3–3 napos tanácskozást három szakember irányításával, több lengyel és norvég szakértő meghívásával. A 2010 szeptemberében szervezett tanulmányúton 36 lengyel könyvtáros ismerkedett meg az oslói és a három közreműködő megyei könyvtárral. Konzultációs folyamat keretében a norvég szakemberek ajánlásokkal segítették a lengyel stratégiai tervek elkészítését. A Malopolski Kulturális Intézet könyvet fog összeállítani a stratégiai tervezésről. A tervezett záró konferenciára a projekt résztvevői mellett meghívták a kulturális intézeteket, a fenntartók és a média képviselőit, alkalmat teremtve arra, hogy a regionális könyvtárakról szélesebb kulturális értelemben cseréljenek véleményt.

Az új stratégiai tervek elkészítéséhez a lengyel könyvtárakat három csoportba osztották, a csoportokat egy-egy szakértő irányította. A márciusi

első és az októberi záró tanácskozások között a csoportok önállóan dolgoztak, lehetőségük volt kérdezni, konzultálni vezetőjükkel és más külső szakértőkkel. A tanácskozások során a könyvtárakból 3 fős csoportok dolgoztak a stratégián. Minden könyvtárnak azt tanácsolták, hogy több munkatársat vonjanak be a tervezésbe, és létesítsenek felügyelő bizottságot a fejlesztési, konzultációs és adatgyűjtési munkákhoz.

Eredmények

A norvég könyvtárak a vártnál többet kaptak a projektből: jobban megértik a lengyel könyvtárakat, megismerték a nemzetközi projektekben folyó munkát, és tudtak kapcsolatokat építeni. Hasznos volt számukra, ahogy saját könyvtárukat lengyel szemüvegen keresztül láthatták. Bár a norvég könyvtárosok nem vettek részt a stratégiai tervek kidolgozásában, saját könyvtáruk számára értékes tapasztalatokat szereztek és hasznos vitákban vettek részt. A norvég könyvtárosok úgy látták, hogy a lengyel könyvtárakban elsősorban a papír alapú gyűjteményekre összpontosítanak, és valószínűleg az új szolgáltatások fognak előnyben részesülni. Értékelték, hogy a lengyel könyvtárakban többen dolgoznak, de fontosnak tartották a munkatársak továbbképzését a korszerű tudástársadalomban szükséges munkához.

A lengyel résztvevők számára a projekt kézzelfogható eredménye az új stratégiai dokumentumok kidolgozása. Ezen túlmenően új ötleteket, benyomásokat szereztek, beleértve a vezetésben szükséges változtatásokat. A stratégiaépítési folyamatban való részvétel, a teljesen új könyvtári funkciók megvitatása a döntéshozókkal új és nagy kihívást jelentett sok lengyel könyvtáros számára.

Közös tapasztalat volt, hogy a nemzetközi projektek fontosak: az ilyen találkozók elősegítik a kulturális és nyelvi sokféleség megértését Európában és az európai kulturális örökség megismertetését.